

JANEZ OBLONŠEK

"Svetost" gledališča v očeh Milade Kalezić

Pogovor z dobitnico Boršnikovega prstana v letu 2011

Milada Kalezić se je rodila leta 1954 v črnogorski vasi Rova, a se je njena družina zaradi očetove službe hitro po njenem rojstvu ustalila v Mariboru, kjer je Milada končala osnovno šolo ter se v tretjem letniku gimnazije ljubiteljsko srečala z odrsko igro v ljubiteljskem gledališču Slava Klavora. Na Akademijo za gledališče, radio, film in televizijo (AGRFT) je bila sprejeta leta 1971, profesionalno pot pa je začela v Slovenskem ljudskem gledališču (SLG) Celje v sezoni 1976/1977 in čez noč zablestela z vlogo Darinke v Šeligovi Čarovnici iz Zgornje Davče ter za to vlogo že pri 24 letih prejela mnoge nagrade. V Celju se je v naslednjih letih predstavila v nekaterih odličnih vlogah, na primer kot Katarina v Shakespearjevi *Ukročeni trmoglavki* ali kot gospa Alvingova v Ibsenovih *Strahovih*. V mariborski Drami je prvič nastopila kot gostja v Millerjevi drami *Lov na čarovnice*, v sezoni 2002/2003 pa je postala članica mariborskega igralskega ansambla. Milada je v svoji igralski karieri odigrala več kot 90 ženskih vlog, sprejela najprestižnejše gledališke nagrade, a njena najpomembnejša vloga v življenju je živeti poslanstvo, ki ga je prejela pri svetem krstu, to je, živeti milost in dar vere. Jezus Kristus zanjo ni nekaj abstraktnega, ampak življenjska resničnost, živi Bog, ki jo je rešil pred pogubo.

Milada, najprej čestitke ob prejemu najuglednejše nagrade v slovenskem gledališkem svetu – Boršnikovega prstana. Na 46. festivalu Boršnikovo srečanje ste 23. oktobra, ko ste prejeli prstan, v zahvalnem govoru mnoge presenetili z odkritim govorom o Bogu.

Hvala! Neka vernica v naši cerkvi je ob novici, da sem dobitnica prstana, dejala: "S to nagrado je Bog uslišal Milado, da lahko končno pred vsemi govori o Njem." Veliko sem razmišljala o tem, kako naj oblikujem ta govor, želela sem govoriti o Njem. Hvaležna

sem, da mi je dal moč povedati tako, kot je vse skupaj zvenelo, doma nisem niti enkrat uspela priti do konca, na odru pa nisem želela jokati. Želela sem govoriti s svetlim glasom, a navsezadnje si, kar si, obsojen na samega sebe. Pa je že bilo prav, kot je bilo. Po podelitvi sem še komaj vzdržala čestitke, nato pa šla v svojo garderobo pred svoji ikoni Kristusa in Matere Božje.

Glede poteka in vsebine govora me je močno nagovoril citat Ignacija Lojolskega, zanimivo, da sem ga slišala od pravoslavnih.

Lojolski o ljudeh, oddaljenih od Boga, pravi, da je treba vstopiti skozi njihova vrata in izstopiti skozi naša vrata; prav to mi je bilo čudovito vodilo. Zato sem najprej uporabila budistično zgodbo, ki jo umetniki radi slišijo, to je nekaj, kar lepo zveni, nikogar ne obvezuje – 'Ti si jaz, ti si pesem sama.' Premisliti pa je bilo potrebno, kako prestopiti prag do Kristusa.

Čestitke vsem mojim kolegom nocoj.

Joj, ves čas gledam Tadeja, trikrat sem igrala njegovo mamo in se spomnim – v Mački na vroči pločevinasti strehi sem ga morala imeti malo manj rada in sem zelo kričala na njega in potem je moja mama rekla doma: "Pa kako možeš, da vičeš na njega, vidi kako je sladak".

Upam, da je moja mama nocoj zadovoljna, ker, ko me je poslušala ure in ure, kako vadam vse te svoje tekste, mi je nekoč rekla: "Pa reci mi stvarno, hočeš li ti cije-loga života, da pričaš sama sa sobom?"

Tako da upam, da je nocoj zadovoljna.

Sicer so pa na dvoru nekega kralja priredili tekmovanje pesnikov in za razsodnico so povabili samo boginjo pesništva. Vsi pričakujejo, da bo boginja nagradila pesnika, ki velja za najboljšega, vendar izbere nekoga drugega. In potem pesnik pride k njej, dvorni, in reče, zakaj je to storila in boginja mu odgovori: "Ti si jaz. Ti si pesem sama." In vedno se mi je zdelo, da mora vsak človek, da je poklican, postati pesem sama. Da je vsak človek poklican, da napiše to svojo pesem. Piše jo sam, seveda s pomočjo drugih, vsak, ki ga sreča v življenju, zapusti kakšen verz, piše jo z Božjo pomočjo.

Zato seveda na tem mestu najprej hvala vsem, ki so mi pomagali pesniti. Najprej mojim sijajnim kolegom, soigralcem in režiserjem, s katerimi si delim nocojšnje priznanje. Potem vsem v gledališču, ki so na kakršenkoli način del gledališke predstave; mojim profesorjem, mentorjem, gledališki kritiki, ki spremlja naše delo;

seveda cenjeni komisiji, publiki in še enkrat publiki. Moji družini, njej večna hvaležnost. Vsem mojim prijateljem, ki so mi stali ob strani, vedno.

In na koncu seveda hvala dragemu Bogu, ker brez njegove milosti ne bi zdaj stala tukaj. Kakor je pisano: "Kaj pa imaš, česar ne bi prejel?" Rekla sem nekoč svojemu duhovniku, da imam neustavljivo željo, da bi letela nad mestom in govorila vsem: "Verujte evangeliju. Bog nas ljubi." Pa mi je odvrnil: "To željo vam je izpolnil." Nocoj mi jo je res. Kadar nosimo bremena drug drugemu, kadar se ljubimo med seboj, kakor nas ljubi On, takrat lahko zaslišimo Božji glas, ki nam govori: "Ti si jaz. Jaz sem ti."

Hvala vsem in Bog vas blagoslovi.

(Nagovor Milade Kalezić ob prejemu Borštnikovega prstana v Veliki dvorani SNG Maribor, 23. oktobra 2011)

So vaši kolegi vedeli, kakšna bo vsebina govora? Slutiti so gotovo morali, glede na vašo jasno krščansko držo znotraj gledališkega sveta?

Ko sem bila pred leti gostja pri Galuničevi oddaji, mi je brat rekel: "Do zdaj je ves Maribor vedel, da si versko blazna, sedaj bo pa to vedela vsa Slovenija" (smeh). Tako da, ja, nekako so to pričakovali. Ob pripravi govora sem veliko razmišljala, da sem pravzaprav konformistka, morda bi bilo dobro povedati stvari bolj direktno, tako kot zadnja leta govorim svojim sorodnikom: 'Ni več časa, kaj čakate, kje so vaše rešitve? Verjemite, da jih ni, edino Jezus Kristus ima moč nad zlemi silami.' Zanimivo je, da lahko govoriš o Hare Krišni, o budizmu, muslimanih, danes modernih scientologih, pa bodo vsi mirno sedeli, ko omeniš ime Jezusa Kristusa, pa se vsi vznemirijo; že tu se kaže moč njegovega imena.

Na eni od mariborskih gimnazij so odpirali igralsko šolo in tam sem začela delovati, a so padli očitki, da 'cela šola govori, da molimo rožni venec in nič ne vadimo'. Res sem otrokom razdelila podobice in jim dejala, da naj zmolijo vsaj Angel varuh, ko imajo težave.

Igrati pa bi morali neko igro z izrazito erotično vsebino, ki je bila prostaška in vulgarna ter so otroci sami rekli, da je ne želijo igrati, ko pa sem to povedala vodstvu, so me kot konservativno odslovili. Spet dokaz, kako Kristusovo ime vznemirja.

Vsi novinarji, ki so delali z mano intervjuje po prejemu Boršnikovega prstana, so od mene na koncu dobili ikono, in ob tem sem jim v šali rekla: "Naj vam bo to spomin na versko blazno igralko." A morda je Bog tudi tako spregovoril kateremu izmed njih, nikoli ne veš, na kak način in kje te sreča.

Vam ta prestižna nagrada veliko pomeni?

Pred dvema letoma sem dobila Glazerjevo nagrado in sem bila absolutno srečna, to je bil zame vrh vsega, občutek sem imela, da se bom utopila od sreče. Če ne bi imela zavedanja, da vse to ni samo zame, vsega tega ne bi prenesla. Cerkveni očetje v pravoslavju namreč zanimivo govorijo o človeku, ki doživi veliko Božjo milost (jaz sem jo, saj me je rešil kljub življenju, ki sem ga prej živela, poleg tega pa me je obsul tudi z vsemi uspehi, nagradami, dobrimi kritikami); pravijo, da vse to ni nikoli namenjeno samo temu človeku, ampak vsem okrog njega. In res čutim, da je to, da sem igralka, namenjeno vsem, že moji publiki, pa mojim bližnjim ... Ljudje v naši Cerkvi, ki so zelo konkretni in direktni, so prihajali po prejemu Boršnikovega prstana do mene ter govorili: "Gospa, čestitam, a zavedajte se – vse to je naše". In je res, ker bi bilo samo zame preveč. To zavedanje pa me osvobaja. Vsakič, ko javno nastopam s kakšnim govorom in govorim seveda tudi o Bogu, grem prej k popu in ga prosim za blagoslov za svoje javno delovanje. Ko sem namreč začela prejemati nagrade (tri Boršnikove nagrade, nagrada Prešernovega sklada, Glazerjeva nagrada in listina, nagradi Združenja dramskih umetnikov Slovenije in mesta Celje itd., op. a.) in so me začeli klicati novinarji, me je moj boter vprašal, ali sploh imam blagoslov, da govorim in pričujem. Ker vse prihaja od Njega in je Zanj, mislim, da je prav, da tako delam.

Petčlanska žirija je tako utemeljila prejem prstana: "Milada Kalezić je poglobljena, odgovorna, izobražena igralka, ki gledališče razume kot nekaj svetega. Pri svojem delu je prav kartezijsko stroga in dosledna, četudi se seveda vsak večer znova zaveda, da mora pridobiti in obvladati občinstvo, ki je prišlo od doma k daritvi, kakor v svojem prepričanju o gledališču kot o svetem sama doživlja odrsko umetnost." (iz utemeljitve nagrade.) O kakšni svetosti je govora, je morda ta beseda v gledališču celo nekoliko zlorabljena, sprevržena?

Kar se tiče nenehnega omenjanja svetosti – imela sem občutek, kakor da me hočejo malo prehiteti oz. skoraj zrelativizirati moje besede, saj so se bali mojega govora. Zame je svet samo Bog, Sveto pismo in vse, kar on posvečuje. Sama nisem sveta, sploh pa ne v gledališču, ki je kolektivna zadeva, ne morem biti, saj ni vse odvisno od mene, lahko sem odgovorna le za mali del svoje vloge znotraj vsega tega. V gledališču gre za obredje, ki je lahko na momente zelo daleč od svetosti; moj duhovni oče govori o "jerez", hereziji, in tega se zavedam. Gotovo ne gre za svetost, o kateri govorimo kristjani, gre za 'svetost' poganskih obredov. Za gledališčnike je ta svetost močnejša kot svetost Cerkve in sama ta svet do neke mere razumem, saj sem bila del njega: pred izkušnjo vere v Kristusa je bila umetnost moja religija, tako smo tudi vzgojeni že od študija naprej, svojo umetnost častimo. Tudi sama sem živela tako – bila sem del nekega obreda, ki ga sicer natančno nihče ni poznal, a sodelovali smo tako, da smo sami sebe podarjali publiki, boginji Taliji. A videla sem, da kljub temu, da igram z vso močjo, da kljub temu, da dobivam dobre kritike, sama osebno tonem in bom propadla, gledališče pa me ne more rešiti. Po Božji milosti sem našla pot, da lahko živim v Njem, hkrati pa tudi milost, da lahko naprej igram, samo z Njegovo pomočjo je to mogoče, sicer ne bi vzdržala.

Ali je lahko povezanost gledališkega sveta z umetnostjo kljub vsemu vstopna točka za

oznanilo o Kristusu? Sami radi uporabite rek, da je 'pesništvo lestev do neba, molitev pa še daljša'. Kje in na kakšen način vidite v gledališču možnost vstopa resnično Svetega?

V tem kontekstu mi prihaja na misel tisti Pavlov stavek: "Velikokrat in na veliko načinov je Bog nekoč govoril ..." (Heb 1,1). Globoko spoštujem grško gledališče, ki je iskalo modrost, v času, ko največja Resnica še ni bila razodeta. Za Homerja se ve, da je bil navdihnjen avtor. Zato spoštujem ta njihov trud, iskanje, željo ... Pavel reče Atencem: "Po vsem, kar vidim, ste zelo pobožni" (Apd 17,22). In ko berem to literaturo, me prešinja misel, kako močno je ta poganski svet pričakoval mesijo. Res nihče ni vedel, na kak način bo prišel, in ko je prišel, je bil res presenetljiv in za marsikoga morda tudi nesprejemljiv. Če gledam antično literaturo v tej luči, ima ogromno vrednost in jo je treba spoštovati.

Po drugi strani pa je danes situacija drugačna – čemu se po oznanilu vračati k poganskim mitom, je veliko vprašanje in nanj ne znam odgovoriti. To vprašanje se mi je porajalo, še preden sem bila v Cerkvi. Spomnim se, da so bili pred nekaj leti vsi navdušeni nad uprizoritvijo Bakchantk, kjer pobesnele žene norijo z glavo obglavljenega Penteja. Tega nisem bila sposobna dojeti, to vendar nima nobene zveze z današnjim časom, današnji čas želijo na silo prilepiti na to staro mitologijo. Pri tem poveljevanju grške demokracije pa nihče nikoli ne pove, da je v polisih šlo za demokracijo tistih redkih svobodnih, v ozadju pa je bilo ogromno razčlovečenih sužnjev. Nujna je torej neka distanca, neka kritičnost; po eni strani res gre za visoko kulturno misel, po drugi strani pa za strašno nepravico, saj je nekdo, ki bi ti moral biti brat, pravzaprav pes. Ko pa omeniš to kritiko gledališčnikom, ki grško kulturo poveljujejo, so mnogi ogorčeni in pravijo, da jim tako moraliziranje zapira pot, da bi se seznanili s pravo visoko idejo, ki jo pričakujejo od tega mitološkega sveta. Do neke mere ta svet razumem, saj sem bila sama dolgo v tem, a zanimivo je, da me razna ezoterika in poganski kulturi nikoli niso fascinirali.

Novinarji so v pisanju o vas kot o nagrajenki poudarjali, da je vaše merilo za kakovostna besedila Shakespeare in da se strinjate z Borgesovo mislijo, da 'nihče ni bil toliko ljudi kakor Shakespeare'. Zakaj vam je Shakespeare tako ljub?

Če bereš njegove sonete, vidiš, s kakšnim razumevanjem človeške duše so pisani, in samo strmiš; Freud je v primerjavi z njim pritlikavec. V letih, ko nas je gnalo v vedno nova razmerja, v več in več, so v resničnosti zazveneli njegovi verzi: "Le tratenje moči v prepad sramote, le to je strast. Ves svet to ve, ne ve pa, kako bi ubežal tem nebesom, ki vodijo v pekel." Shakespeare je ves v tem, kar napiše, in vsi, ki to beremo, čutimo, da je to, kar pravi, zelo resnično. Kot bralec potrebuješ to, da te nekdo razume, da prepoznaš v nekom svoje misli in če nisi vstopil v svet vere, iščeš v literaturi. Kot pravi rek – pesništvo je lestev do neba, molitev pa še daljša. Danes pa je neki imperativ, da je nekaj umetnost, če je nerazumljivo, razsuto. Ker je današnji čas čisto razbit v vsem, morajo biti predstave narejene kot jazzovska improvizacija. Ogledalo, o katerem Shakespeare govori, da ga nastavljamo družbi, je v takem razumevanju današnjega sveta razbito in nihče ne more zreti cele podobe, vse je nalomljeno. In če hočeš, da te kot ustvarjalca resno jemljejo, moraš delati v tem, kajti če boš šel v neko klasično režijo, bodo kritiki rekli, da je to predstava iz šestdesetih let. Ljudje pa so vedno žejni resnice, jasne in direktne.

Kakor da bi se današnje gledališče izogibalo resnici?

Čudaška mi je ta težnja, da oživljamo stare mite pred razodetjem Jezusa Kristusa. Res tudi sama kdaj padem v to skušnjava, saj sprejeti Kristusa pomeni sprejeti svoj križ, gre za resen in krvav odnos. Doživeti novo rojstvo je blagoslov, a pot ni enostavna. V vrnitvi k starim mitom pa gre za nekaj neobveznega, gre za igro, kar je mnogo lažje, nič te ne obvezuje, ni Cerkve, ki bi ti govorila, kaj je prav in kaj ne. S temi teksti lahko počneš, kar hočeš, in se ne bo nihče vznemirjal. Vse je sprejeto,

bolj kot bo porušeno, zmešano, prepleteno na nek nov način, boljše bo, česar pa s krščanstvom ne moreš početi. Iz mita izstopiš, ko ti ustreza, brez obveznosti in brez odgovornosti. Kot da bi šlo za neki novi new age, pri katerem izbereš, kot na tržnici, kar ti ustreza. Fausti pa pravi: "Križ je neznosna razdalja, ki jo je Bog postavil med sebe in vsako našo iluzijo o njem." Nekje v sebi to vsi slutijo.

Tudi sami pripovedujete o tem, da je bil prav križ tisti, ki vas je begal in hkrati vznemirjal?

Pogosto sem v mariborski stolnici molila in v vitražu nisem mogla zreti v Kristusa, ampak sem gledala le v rozeto, Kristus pa me je vedno prestrašil. Slutila sem, da je pot križa težka, tega sem se bala in sem ga prosila za drugo pot. A ni druge poti. Podoba, pred katero mi je bila podarjena vera vanj, stoji v stolnici na desni pri vhodu – On s trnjevo krono. V srbskem jeziku je stavek, ki sem ga po spreobrnjenju našla, ko sem prvič odprla Sveto pismo: "Niko ne može doći k meni ako ga ne dovuče Otac koji me posla". In mene je ta sila vlekla in vrgla po tleh. V slovenščini gre za mnogo bolj nežen, sofisticiran prevod ("pritegne"; Jn 6,44), a v moji zgodbi ni bilo nič sofisticiranega, ampak 'po kolenih', čemur sem se upirala, saj tega ni lahko sprejeti. Vendar ni vstajenja brez križanja.

Je pa bila moja pot, kot danes opazujem, polna iskanja in srečanj z Njim, le da ga nisem prepoznala. V Boga sem vedno verjela, a sem si mislila, da se Bog z menoj ne bo veliko ukvarjal, zelo rada sem imela rek 'pomagaj si sam in Bog ti bo pomagal'. Tudi vzgojena sem bila v tem smislu, kot mali samuraj, čisto po vojaško. Sredi svojih tridesetih, ko sem začutila, da ni ničesar na svetu, kar bi me odrešilo, sem šla na kolena pred Njim, čeprav še nisem prepoznala Kristusa. Ko me je Bog pretresel, so mnogi govorili: "Ti si igralka in si mnoge stvari domišljaš". A ko enkrat več in doživiš Božjo bližino, se temu ne moreš upreti. Kot pravijo psalmi, da ljudje vpijejo 'ni Boga', slabotni pa se prepušča njemu, za katerega ve, da obstaja (gl. Ps 10). Še preden

se je čudež spreobrnjenja zgodil, sem prvič v življenju čutila, da nisem sama. Ko sem videla, da povzročam nesporazume, če govorim o Bogu, sem molčala in se sama pogovarjala z njim. Prepričana sem bila, da bom ostala pri teh občutkih: vedela sem, da me gleda, da me varuje. Pod roke mi je v tistem času prišla knjiga romunskega religiologa Eliadeja *Zgodovina religioznih verovanj in idej*, ki vsebuje opis vseh verovanj, in upala sem, da bom preko te knjige odkrila, kakšen je Bog, a me je ob branju le bolela glava, saj je knjiga kot supermarket verstev. Krščanstva sploh nisem brala, saj se mi je zdelo dolgočasno, gledališčniki imamo namreč zelo razvit ego, tudi vzgajani smo tako, da ga imamo in gremo zelo neradi tja, kjer je čreda. Za nas so mamljivi kulti, ki so nekaj specialnega in namenjeni redkim izbrancem, tu se čutimo nagovorjene. Zato smo vedno iskali neka razsvetljenja, ki so dana samo redkim. Štirinajst let je trajalo to pogovarjanje z Njim in kalkuliranje, kakšen je in kaj točno hoče. Iz prej omenjene knjige pa me je vendarle prevzel stavek muslimanskih sufijev, da Bog človeka išče in želi stik z njim. Temu sem zaupala, bila sem kot otrok – vidiš me, me boš že našel.

Rešil me je krst in milost svete spovedi. Hitro po prejemu svetega krsta sem močno zbolela in moj boter mi je jasno in direktno dejal, da je to kriza krsta; imela sem obupne težave s spanjem, nisem mogla jesti. Na priprošnjo "svojega" svetnika, svetega Vasilija Ostroškega, sem po letu in pol ozdravela. Počasi sem stopala tudi v cerkveno življenje, danes pojem v naši cerkvi. Petje je zame poseben dar, saj ko pojem, se mi duša očisti in se dvigne z večjo hitrostjo, kot če bi bila 'le' pri bogoslužju. Do tega služenja sem prišla slučajno, čeprav pri Bogu ni nič slučaj – popu je namreč nekdo povedal, da sem gledališka igralka, in mi je kar 'ukazal': "Milada, za pijevnicu". Sama sem se izgovarjala, da ne vem, kako je pravilno, pa mi je dejal: "Pa ne morate pravilno, nego kako treba".

Odigrali ste 80 različnih vlog ...

... 90, ja. V tej številki se vidi, kako se gredo vse bolj na približno (smeh).

Katera vloga se vas je najbolj dotaknila, se vtisnila v spomin? Ne želim vprašati, s katero vlogo ste se poistovetili, saj menim, da ste dosegli neko distanco do gledališča v pozitivnem smislu, torej da se ne vživljate v vloge v tem smislu, da bi živeli druga življenja ...

Dobro se spominjam Šeligove Čarovnice iz Zgornje Davče, ker sem takrat dejansko bila takšna, mlado pogansko dekle, ki po božje časti naravo, obdajal me je čisti panteizem, povsod sem videla energije, povsod v naravi je bil ples, glasba ... V tistem trenutku je bila to res vloga zame. Za tem so se vrstile mnoge uspešne vloge, posebej pa mi je legla na srce

vloga Šen Te iz Brechtovega Dobrega človeka iz Sečuana. Bogovi pridejo v Sečuan in iščejo dobrega človeka, ki bi jim dal prenočišče, in edina, ki jim odda sobo, je prostitutka. Igrala sem to ženo, ki se zaljubi v pilota in se z njim poroči, in najlepši monolog govori o ljubezni, ko pravi, da ko daješ sebe, se te poloti občutek, kot da hodiš po oblakih. V mnogih tragičnih likih, ki sem jih igrala, sem se morala vživljati v neka stanja, da sem lahko jokala, tu pa sem edinkrat morala skrivati solze, ki so tekle od lepote.

Milada, hvala za pogovor in obilo Božjega blagoslova pri vašem delu. Ostanite še naprej Božja pričevalka tako v zasebnem kot v poklicnem življenju.